МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Випуск 7

Матеріали

Звітної науково-практичної конференції
“Теоретико-методологічні засади та соціальна практика модернізації України: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми”
м. Київ, МАУП, 29 листопада 2018 р.

IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Проблеми і перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах європейської інтеграції”
м. Київ, МАУП, 14 листопада 2018 р.

Міжнародної наукової конференції
“Сучасні аспекти модернізації освіти в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку”
м. Київ, МАУП, 7 грудня 2018 р.

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2018

ББК 63.3(4УКР)я43
С76

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 10 від 31.10.18)

Редакційна колегія:
М. Н. Курко (голова), д-р юрид. наук, проф.;
Є. О. Романенко (заступник голови), д-р наук з держ. упр., проф.;
А. А. Ігнатченко (відповідальний редактор), канд. техн. наук;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
В. М. Воронін, д-р іст. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
А. М. Кислий, д-р юрид. наук., проф.;
О. Л. Фещенко, канд. екон. наук, доц.;
Л. В. Янюк (виконавчий редактор)

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Проблеми модернізації України : [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2008 —

С76 Вип. 7: Матеріали. звітн. наук.-практ. конф. "Теоретико-методологічні засади та соціальна практика модернізації України: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми", 29 листопада 2018 р.; IV Всеукр. наук.-практ. конф. "Проблеми і перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах європейської інтеграції", 14 листопада 2018 р.; Міжнар. наук. конф. "Сучасні аспекти модернізації освіти в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку", 7 грудня 2018 р. / редкол. : М. Н. Курко (голова) [та ін.]. — 2018. — 372 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано тези учасників науково-практичних конференцій з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018
© ДП "Видавничий дім "Персонал", 2018

Кириченко Г. В.
Понятійно-категоріальний апарат у сфері формування іміджу органів державної влади *98*

ЮРИДИЧНІ ПИТАННЯ

Кислий А. М.
Шляхи підвищення професіоналізму працівників Національної поліції України як чинника ефективної правоохоронної діяльності *102*

Литвиненко В. І., Ношадха Сем
Участь України в міжнародно-правовій системі боротьби з корупцією у сфері спорту *104*

Юлдашев О. Х., Клюєва Є. М.
Адміністративно-правове регулювання водного транспорту України в умовах євроінтеграції *107*

Заросило В. О., Заросило В. В.
Окремі питання захисту прав людини в Україні *109*

Нікітченко В. В.
Проблеми реформування інституту адвокатури України *111*

Філь І. М.
Дискусії захисту дитячої моралі від пропаганди нетрадиційних сексуальних відносин засобами кримінального права *113*

Медвідь Ф. М.
Реформування публічного адміністрування національної безпеки України: європейський вимір *116*

Бортник В. А.
Механізм підвищення ефективності державного управління *119*

Веклич В. О.
До питання щодо потенціалу використання досвіду давньоримської держави при коригуванні державотворення в Україні *123*

Лісовська Ю. П.
Правові питання евтаназії в сучасній кіберінфраструктурі здоров'я людини та громадянина *126*

Миколаєць В. А.
Типові та зразкові справи як новий інститут адміністративного судочинства *130*

Шашкова-Журавель І. О.
Участь Міжнародної організації праці в системі захисту трудових прав домашніх працівників *133*

Міхатуліна О. М.
Механізм захисту прав споживачів *136*

Мельниченко Я. Б., Медвідь Ф.М., Курчина Т. О., Твердохліб А. І.
Шляхта як історико-культурний феномен *139*

Медвідь Ф. М., Чорна М. Ф., Медвідь А. М.
Політико-правова доктрина Мирослава Поповича *142*

Я. Б. МЕЛЬНИЧЕНКО
д-р філос. в галузі права НН ІП МАУП

Ф. М. МЕДВІДЬ
д-р наук в галузі політології, проф. МКА НН ІП МАУП

Т. О. КУРЧИНА
д-р філософії в галузі політології НН ІП МАУП

А. І. ТВЕРДОХЛІБ
магістр права, аспірант НН ІП МАУП

ШЛЯХТА ЯК ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Назву "шляхта" запозичено з чеської "slechta" (польською "szlachta"), яка походить від верхньонімецького "Slacht" (сучасне "Geschlecht" – "рід, порода") і вживається для означення провідної верстви, що виникла й сформувалась у Польщі в XIII–XIV ст. Ознаками шляхтича були наявність герба та усвідомлення приналежності до шляхетської спільноти яка в межах регіону (земля, повіт, воєводство), так і державного утворення в цілому. Генеза шляхти як соціальної групи сягає часів Київської Русі, коли оточення князя (дружинники, бояри) поступово перетворилося на окремий прошарок суспільства, специфічними рисами якого були наявність станових прав, особисте володіння земельною власністю та обов'язок служити верховному володареві. Вільні "шевальє" одержують назву "шляхта". Цей термін , на думку дослідників, прийшов скоріш за все з Чехії, через Польщу та Галичину – від німецького das Geschleht – рід, покоління. Спочатку в литовсько-руському середовищі слово "пан" означало тільки членів великокнязівської ради і тих шляхтичів, які виступили у військовий похід із власними коругвами, а не в загальному ополченні. Пізніше воно поширилось на всю шляхту і стало формою звертання. В Україні, що входила до складу Великого князівства Литовського, основою шляхти стали 20–30 княжих та магнатських родів, в основному нащадків династій Рюриковичів та Гедиміновичів. До найбагатших та найзначніших домів належали: Осторозькі, Сангушки, Чорторийські, Збаразькі, Вишневецькі, Заславські, Четвертинські, Корецькі, Гольшанські-Добровицькі та ін. Саме представники цих родин займали переважну більшість високих посад у Литовській державі [1, с. 152–154; 3, с. 108–111].

Наступна верства шляхти, що налічувала кількасот родин в Україні походила, частково від боярства Київської доби, частково від представників місцевої адміністрації. Вони мали маєтки по 10–15 сіл та впливали на місцеве правління. Привілеї більшості знаті, що формувала суспільний стан шляхти, випливала з військової служби Великому князю. Тисячі родин, в тому числі вихідці з селян та міщан, отримували статус шляхтича відбуваючи військову службу у походах, охороні замків, кордонів, знаходячись у збройних загонах князів та магнатів. Нерідко вони мали дуже маленькі наділи землі. Особливо це стосувалось Галичини. Серед дрібної шляхти найбільш відомі роди – Кульчицькі, Крушельницькі, Голинські, Грабовецькі, Яворські, Чайковські, Витвицькі, Терлецькі, Хлопецькі та інші [4, с. 647].

Структура шляхти з другої половини XIУ ст. була підпорядкована нормам тих державних утворень, до яких входили українські землі.

У Королівстві Польському (на відміну від Великого князівства Литовського) вся шляхта була юридично рівною (егалітаризм стану). Проте в обох державах шляхта складалася з груп, які були фактично нерівними, – панів, зем'ян, бояр (замкових та панських). У Великому князівстві Литовському до шляхти входила ще одна група – князі, котрі поділялися на князів головних та князів-повітників. Пани поділялися на панів радних (членів панів-ради), панів хоругвних та нетитулованих панів. Зем'яни поділялися на зем'ян господарських, зем'ян – тримачів пожиттєвих володінь (зем'яни господарські, князівські, панські) – та зем'ян залежних (замкові, князів, панів). Крім згаданих груп, в обох державах існувала безземельна група, яку складала шляхта-голота та шляхта, що служила на дворах заможної та середньозаможної шляхти – так звані двірські (від польськ. dworzanie).

На кінець XVI ст. шляхетська верства зазнала певної трансформації, що було пов'язано з виділенням серед можновладного прошарку магнатерії (магнатів), котра почала домінувати в Речі Посполитій. На українських землях, що до Люблінської унії 1569 р. входили до складу Великого князівства Литовського, привілейовані позиції займали князівські родини (Острозькі, Вишневецькі, Сангушки, Заславські). В тій частині, що була у складі Королівства Польського, переважали позиції старого малопольського можновладства (Мнішки, Тарли) та представників родин, що зробили кар'єру в XVI ст. (Потоцькі, Калиновські) [5, с. 785–786].

У Королівстві Польському, напр. XVI ст. з'явилися аристократичні титули, що стало додатковим чинником у фактичному розшаруванні шляхти.

Козацькі повстання 1-ї пол. та серед. XVII ст. призвели до формування в окремий стан козацької старшини, котра в 2-й пол. XVII ст. утвердившись на Лівобережній Україні, трансформувалася в соціальну верству, яка наслідувала шляхетський стан Речі Посполитої. У 2-й пол. XVIII ст. ця група влилася в дворянство Російської імперії. На землях під владою Речі Посполитої серед шляхти з'явилися родини, що почали користуватися аристократичними титулами, отриманими від імператора "Священної Римської імперії германської нації" та від Апостольського престолу. Поділи Речі Посполитої (1772, 1793, 1795) призвели до включення шляхетського стану до складу привілейованої верстви держави Габсбургів (із 1867 р. – Австро-Угорщини) та Російської імперії, де вони мали доводити своє шляхетське походження (нобілітація) [2, с. 337–345].

У суспільному житті шляхта на українських землях об'єднувалася в регіональні угрупування, котрі на своїх зібраннях (з'їздах, сеймиках) вирішували нагальні питання своєї території та обирали представників на загальнодержавні збори (коронні з'їзди, сейми). Від 1572 р. шляхті належало право обирати верховного володаря (короля). Шляхта мала виключне право в провадженні судочинства (земський суд, підкоморський суд, громадський суд). Представники шляхетської верстви посідали усі уряди в державі. Шляхетський прошарок самоорганізовувався на засадах патронарно-клієнтарних стосунків, де довколо впливової особи (патрона, сюзерена) формувалися групи клієнтів та слуг.

Джерела

1. Мандзій Л. С., Дащаківська О. Ю. Політична еліта: історія та теорія: Навчальний посібник. – Львів: Вид.центр ЛНУ ім.І.Франка, 2009. – 365 с.

2. Медвідь Ф. М. Виховання української еліти системою національної освіти в умовах консолідації сучасної української нації // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй.- К., 2006. – Т. 2. – С. 337–346.
3. Медвідь Ф. М., Трачук В. О. Елітарна концепція В'ячеслава Липинського: сучасне прочитання // Літопис Волині.Всеукраїнський науковий часопис. – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ "Вежа" Волинського національного університету ім. Лесі Українки, 2008. – Ч. 4. – С. 108–112.
4. Михайловський В. Шляхта // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2013. –Т. 10 : Т–Я. – С. 647.
5. Яковенко Н. Шляхта // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парл. Вид.во, 2011. — С. 785–786.